

Klic TRIGLAVA

LETO VIII.

7. NOVEMBRA 1955.

ŠTEV. 176.

SLOVENCİ V ANGLIJI

K zadnjič objavljenemu poročilu o zborovanju "Slovenskega društva" dodajamo danes poročilo o "Našem domu". Ni težko ugotoviti, da so poročila takšne vrste v svobodnem slovenskem tisku zelo redka; to naj bo priznanje Slovencem na Angleškem, ker so odkrito razpravljali o pereh vprašanjih, kljub temu da so vedeli, da imajo med seboj dopisnika našega lista. Tako so slovenski zborovalci v Londonu uveljavili zlato pravilo demokracije, da se o javnih zadevah javno razpravlja. S tem so tako odborniki kot člani pokazali, da je svobodna, javna kritika o še tako kočljivih zadevah potrebna, kajti samo na tak način je mogoče vestno pregledati stanje in ugotoviti težave, nato pa poiskati zdravila. Samo na tak način člani tudi stalno poznajo svojo organizacijo, vedo za njene težkoče in jih tako ne more nekega lepega dne presenetiti obvestilo, da je organizacija na psu.

Kot ugotovitve na občnem zboru Slovenskega društva niso razveseljive, so vendar v veliki meri razumljive. Dejstvo je, da so se razmere v nekaj kratkih letih precej spremenile in da mora vsako begunsko društvo na take spremembe vedno računati in se jim prilagojevati, če hoče obstati. Ne sme pa ob tem pozabiti na svoje poslanstvo, zaradi katerega je organizacija nastala. Kakor pričakuje društvo od svojih članov moralne in tvarne podpore, tako je spet po drugi strani gotovo, da društvo tega ne bo dobilo, če člani ne bodo imeli od organizacije gotovih koristi. Imamo vtis, da je to šibka točka Slovenskega društva in da je treba pripisati tako malo zanimanje za društvo predvsem temu, da društvo članom premalo nudi. Tu se je treba res vprašati, zakaj se društvo ni posvetilo bolj družabnim nalogam in zakaj je to področje tiho prepustilo g. župniku, ki ima gotovo pametnejše naloge. Enako ne vidimo razloga, zakaj tako ostro deliti delovanje "Gledališke družine", kot da ta ne bi bila delovni odsek samega društva. ("Posojilo" se nam zdi v tej zvezi nerazumljivo.) Po drugi strani pa kaže morda premisliti, če naj bi imeli na občnih zborih volilno pravico tudi taki člani, ki ne plačajo članarine. Zakaj naj bi bili enaki v pravicah z vestnimi, če pa niso enaki v dolžnostih? Čisto mogoče je, da leži ključ boljšega delovanja v odsekih. Minula leta je bilo vendar že nekaj izkušenj o tem. Tu pa je na mestu vprašanje: zakaj so odseki odmrli? V gotovi meri so tudi nanje vplivali dogodki in spremenjene razmere, vendar pa spet ne v tolikšni meri kakor na društvo kot celoto. Poleg Londona je nekaj manjših središč, ki bi zmogla take odseke. Prav bi bilo, če se društveni odbor pozanimava v teh središčih glede samih vzrokov, zakaj je odsek zaspal. Pomemben činiatelj je vsekakor, da vsak odsek potrebuje vsaj enega človeka, ki bo odsekov motor. Če to velja za društvo v celoti, velja v našem gotovo tudi za odsek. Ker je veljalo to tudi v normalnih razmerah doma, zakaj ne bi to tam bolj veljalo v emigraciji? Biti motor, pa ne pomeni, da drugi nič ne delajo. Ob nezanimanju ali lenobi bo slejkoprej vsak "motor" ugasnil. - Kakor hitro so z odseki združene prireditve, pride na vrsto vprašanje denarja. Radi bi znova poudarili, da je "domače" vodenje denarnih zadev grobokop vsake organizacije. Še pri tako poštenem človeku je možna pomota. In še ob tako poštenem "domačem" vodenju blagajne, kaj lahko pride do opravljanja, sumničenja in podtikanja. Kaj je bilo treba, da je na nekdanjega blagajnika nekega odseka

letel očitek, češ da je emigriral v Ameriko z "društvenim denarjem"! Ali pa da je moral iz svojega založiti naknadno (in prepozno!) ugo = tovljeni primanjkljaj v obračunu neke prireditve? Pri vsakem denar = nem poslovanju je potrebno pikolovstvo z vsemi potrebnimi računi; ena ko ne more biti noben blagajnik svoj lastni nadzornik. Naj bi to u = poštevali vsi odseki, če se bodo obnovili, in naj ne pozabijo polagati svojim članom podrobnih obračunov. To nikakor ne pomeni nezaupanja blagajnikom. Toda v javnih zadevah ne zadostuje, da je človek sam po sebi pošten, ampak ga morajo ljudje tudi videti, da je pošten. Kako naj to ugotove drugače kot z javno kontrolo? Dalje bi bilo morda tu = di primerno premisliti, v kolikšni meri razpolagajo odseki s "prislu = ženim" denarjem, koliko pa so ga dolžni pošiljati osrednjemu odboru. Toda ob vsem tem pa naj društveni odbor v Londonu ne pozabi, da je od bor in da mora od njega prihajati pobuda za vso organizacijo.

Čigav Dom?

Kar zadeva današnje poročilo o "Našem domu", ne moremo kaj, da se ne bi ozrli na naše opozorilo lani 6. septembra prav na tem mestu. Te daj smo pozdravili zamisel, obenem pa smo dobrohotno zapisali, da se bodo kljub logičnemu začetnemu idealizmu in enostavnosti kasneje po = stavljala neizbežna vprašanja. Tu smo zlasti omenili lastništvo in razpolaganje z denarjem. Svoje opozorilo smo zaključili z željo, naj "ne bi zaradi kakšne nepredvidene nerodnosti in hudobnih jezikov tu = di ta akcija zašla v težkoče", ki jih nismo niti najmanj želeli, kot smo zapisali. Zdaj ko je v nekem pogledu do tega prišlo, se vprašuje = mo, če je tega bilo sploh treba. Ali je res bilo treba čakati na odgo = vor celo leto? Moramo pa kljub vsej kritiki ugotoviti, da ni bilo dru = ge osebe razen g. župnika, ki bi hotela prevzeti nase breme dolga in sladkost lastnine. Kot je v našem in v vsakem podobnem primeru eno in drugo nerazdružljivo, je vendar cela stvar toliko bolj kočljiva, ker je z njo povezan - po sili prilik! - naš župnik. A spet je treba dodati, da je verjetno on edina oseba, ki je zaradi svojega ugleda in zaradi drugih objektivnih okoliščin bila v stanju izpeljati zamisel. Pri tem pa, če verjamemo kritikom in poročevalcu, je postopal lastnik nekoliko nerodno. Ideja o odboru je bila modra, izpeljava pa ni zado = voljila. Kot ni cela akcija prav zaradi odbora izpadla na zunaj preveč osebno, (in to je bilo pametno,) tako imamo vtis, da sam odbor ni bil ono, kar naj bi bil. Nikakor si ne moremo misliti, da bi naj odbor skrbel res samo za popravilo puščajoče strehe in za podobne stvari. Če je g. župnik kot lastnik pripravljen se podrediti odboru, (ne samo večini v odboru, kajti odbor odgovarja pred javnostjo kot celota, če = prav lahko sprejema svoje sklepe z večino,) potem je treba pač točno določiti delokrog tega odbora in njegovih članov. Brez delokroga = pravic in dolžnosti - postane odbor slejkoprej farsa. V tak delokrog spadajo po vsej nujnosti vse zadeve denarne narave, kar je vendar pač osrednja točka celotne akcije. Drugo vprašanje je, komu polaga tak odbor svoje račune in kdo kontrolira njegovo poslovanje. Ker ni niti delničarjev niti ne zadružnikov, se zdi morda edini način, da se ob = javi letno poročilo in razpošlje vsakomur, ki bi ga želel. Kar zadeva periodično nadzorovanje knjig, je dobro, če g. župnik tudi o tem raz = misli. V prvi vrsti bo eno in drugo onemogočilo dvome in sumničenja. To je v interesu tako Domovega lastnika kot cele slovenske skupnosti v Angliji. Čisti računi, dobri prijatelji.

Seveda preostane g. župniku še vedno neka pravica "veta", če bi odbor postopal samovoljno ali v lastnikovo škodo. Navsezadnje lahko odboru odreče pristojnost in to z vso pravico. Toda s tistim trenu = kom bi bilo prav, da to tudi objavi, da bo vsak vedel, pri čem je. Spet poudarimo: Še tako dobra in plemenita zamisel bo izmaličena, če ne bo mo stalno skrbeli, kako jo bomo uresničili. To je tem bolj važno, kadar gre za javne zadeve ali za stvari, ki potrebujejo javno za = slombo.

KLIC TRIGLAVA
57, Totland Road
LEICESTER

Izhaja 1. in 3. ponedeljek v mesecu

OBISK V "NAŠEM DOMU"

(Od našega dopisnika)

Zavil sem v stransko londonsko ulico, nedaleč od Ovala. Vse hiše v ulici so enake. Drže se druga druge. Vsaka ima v visokem pritličju široko okno - eno od tistih oken, ki z neizbežnim prepričanjem prispevajo k udobju angleškega življenja. Do vrat vodi nekaj stopnic; prav toliko stopnic, kot do naslednjih vrat in do vseh hišnih vrat v ulici. Poštarju, mlekarju in raznašalcu časopisov morajo te stopnice presejati. Pod stopnicami je okno kletnega stanovanja. Hišo od hiše loči le različna stopnja sive umazanosti, ki jo nanašata londonski dim in megla.

"Naš dom" sem v tej ulici spoznal že od daleč, ker je sveže popleskan. Droben napis na enem od zvoncev na vratih je potrdil, da sem zadel prav. Iz ozke veže v "Našem domu" vodijo stopnice navzgor v sobe, ki so oddane za stanovanja. Na levi so društveni prostori: dve sobi, ena z oknom na cesto in druga na malo dvorišče za hišo, ki ju je mogoče združiti, če odrineš široka vrata v steni med obema. Zložljivi stolovi je dovolj za kakršen koli sestanek. Občni zbor "Slovenskega društva" je te prostore dobro napolnil.

"Naš dom" je na razpolago vsem. Vsi so v njem dobrodošli," je izjavil g.župnik Kunstelj, ki je lastnik hiše. Kako je bila hiša kupljena, je dolga zgodba; še bolj stara pa je zamisel, da bi Slovenci v Angliji imeli svoj dom. Spočetka, pred šestimi ali sedmimi leti, ko so prišle v Anglijo prve večje skupine Slovencev, je bilo mogoče o domu le sanjati. Rahla zavist je navdajala Slovence, ko so obiskovali poljske domove in poljske restavracije. V tistih prvih letih, ko so bili Slovenci v tuji deželi dckaj zgubljeni, bi sprejeli dom z navdušenjem. A potrebno je bilo dolgo časa in mnogo prizadevanj, preden je bilo mogoče zamisel uresničiti.

Prvi korak je bil storjen pred tremi leti, ko je č.g.Kunstelj dobil od neimenovanega tujca £ 500 za katoliško kapelo v Londonu, kot je bilo pojasnjeno na zborovanju 2.oktobra. G.župnik je nato osnoval pripravljalni odbor in pokrenil nabiranje denarja med Slovenci v Angliji in izven nje. Denarja kajpak ni bilo dovolj in treba je bilo dobiti posojilo gradbene družbe za nakup hiše.

Tu, kot je bilo pojasnjeno, so nastopile težave. Družbe niso hoteli dati posojila društvu ali kakršnikoli skupini ljudi, ker ni bilo dovolj jamstva in se jim je zdelo posojilo preveč tvegano. Končno je g.župniku uspelo, da je dobil posojilo osebno na visoke obresti. Odplačevati je treba £ 11.10.0 na mesec.

V hiši stanuje 8 ljudi, ki plačujejo £ 9.10.0 najemnine na teden, kar znese torej preko £ 38 na mesec. Č.g.Kunstelj pravi, da je hiša stara in neprestano potrebuje popravila, ki žro denar, poleg tega, da jo je bilo treba prebarvati in nakupiti pohištvo. G.župnik objavlja stroške, ki jih ima s hišo in dohodke od darov in srečolovov. Nisem ga vprašal, če vodi natančne knjige, ki bi bile na vpogled javnosti; a drobtine podatkov, ki jih objavlja, so mi vzbudile vtis, da vodi račune kar po domače, brez ozira na pikolovske podrobnosti.

Ko je bilo posojilo zagotovljeno in hiša kupljena, se je pojavilo vprašanje lastnika. Dokaj čudna stvar je, da vprašanje še vse do danes ni popolnoma rešeno, čeprav je razprava na zborovanju 2.oktobra v Našem domu pomagala k razjasnjevanju. Prvotni pripravljalni odbor je odstopil; deloma, ker je opravil nalogo in dosegel nakup hiše, deloma pa tudi zaradi nesporazumov in nasprotovanj glede lastništva. G.Mohar, član tega odbora, mi je izjavil, da je odbor sklenil, naj bo začasno lastnik doma č.g.Kunstelj in da so se dogovorili, naj ima vsakdo dostop v dom in da naj bodo Slovenci vprašani o lastništvu.

Zdi se mi, da je ta odbor posloval le na zunanost, medtem ko je č.g.Kunstelj sam opravljal večino potov in opravkov. Podoben občutek ima tudi g.Mohar, ki se je na zborovanju oglašal, da se je dom izmuznil iz rok Slovenskega društva v roke župniji.

Vprašanje lastništva se je pojavljalo na zborovanju s precejšnjo ostrino. Mnogokrat je bilo slišati, da je lastnik doma župnija. Toda g. župnik je izjavil, da slovenske župnije v resnici ni. Prizadeva si, da bi jo ustanovil na podlagi papeževe okrožnice o bogoslužju v domačem jeziku, toda angleški škofje se ne navdušujejo za zamisel. Na očitke, da dom ni postavljen na zdravo osnovo, ker niso vsi udeleženi pri njem, je č.g.Kunstelj odvrnil, da je lastništvo doma na razpolago vsa komur, ki hoče prevzeti breme, pod edinim pogojem, da je dom odprt za vse in da darovalci pristanejo na novega lastnika.

Na zborovanju so ugotovili, da bo zelo težko kadarkoli ugotoviti voljo darovalcev, ki so rastreseni po vsem svetu, a da ni nikjer reče no, da imajo darovalci pravico delničarjev. Svoj denar so podarili in s tem opravili svoje delo. Kdo je torej lastnik, so se ponavljala vprašanja. G.Perhaj je vneta posegel v razpravo rekoč, da je najprej treba hišo plačati, šele potem se bomo mogli meniti, čigava je.

Izjava č.g.Kunstlja, da je lastnik "ves slovenski narod", je vzbu dila dobro voljo. G.župnik je nato bolj natančno razložil, da je nje govo ime v vseh pravnih papirjih, ki se tičejo hiše in je priznal, da je pravno on sam lastnik.

Tako je bilo v tej razpravi ugotovljeno, da je Naš dom lastnina župnika g.Kunstlja in da odbora, ki bi z domom upravljal, sedaj ni več - čeprav se pojavlja na objavah o domu. Razprava se je zato preu smerila na posebna vprašanja, ki jih je povzel g.Gorjup, ko je rekel, da je treba upoštevati dejstva: g.župnik je lastnik, delničarjev ni, a treba je misliti o bodočnosti. Prišlo je do splošnega soglasja, da ne vemo ne ure ne dneva in da se je treba zavarovati, da g.župnik ne zapusti doma brez oporoče. V takem primeru bi dom dobili sorodniki č. g.Kunstlja, ki so v Jugoslaviji, ali pa bi ga gradbena družba prodala, da bi dobila povrnjeno posojilo, medtem ko bi morebitni ostanek izku pička zapadel državi.

Predlagano je bilo, naj se osnuje odbor, ki bi ukrepal o takih vprašanjih in ki bi določil naslednika, ki bi lahko prevzel pravno lastništvo doma in tako zagotovil, da bi bil dom Slovincem ohranjen v vsakem primeru. G.župnik je predlagal, da bi v odbor šli po en pred stavnik "Slovenske Pravde", "Slovenskega društva" in Gledališke družine. Zborovanje se je razlézlo, ne da bi sklenilo kaj določenega.

Č.g.Kunstelj mi je izjavil, da je pripravljen biti v odboru še s tremi člani in se podrediti večini v tem odboru. Po njegovem mnenju bo odbor itak le odločal o tem, kako popraviti streho, kadar pušča, in podobnih zadevah. Rekel je, da ima mnogo potov in skrbi z domom. Ponu jal je mnogim, naj bi pravno prevzeli lastništvo, toda bali so se odgo vornosti in bremena dolga, ki bi ga morali prevzeti na svoje ime.

Naj bo Naš dom naš ali vaš ali kogarkoli, dejstvo je, da stoji v južnem Londonu hiša, kjer je prostor za slovenske sestanke in kjer ima jo Slovenci prednost pri stanovanjih, kot mi je zagotovil g.župnik. V hiši stanuje 8 ljudi, Dva Slovence imata dve sobi in kuhinjo v prizem lju, za kar plačata £ 210.0 na teden. Prostori v visokem pritličju so na razpolago za sestanke, obenem pa lahko služijo za prenočevanje, ker so zofe raztegljive in jih je mogoče preurediti v postelje. V prvem nadstropju stanujejo Slovenec, poročen z Avstrijko, in še en Slovenec, na vrhu pa so tri angleška dekleta. Te pripadajo k Young Christian Workers, ki imajo svoje prostore na drugi strani ulice.

"Če kdo pride v Dom, mu bom že uredil," je rekel g.Adolf Perhaj, eden od stanovalcev v prizemlju. "Čaj mu bom skuhal in postlal mu bom, čeprav težko delam pet dni na teden." On in g.Srečko Tušar, njegov so stanovalec, skrbita za obiskovalce in imata pod stopnicami pripravlje no lepo zalogo steklenic slovenskega vina. Vino se prodaja brez dobič ka. Za hrano še ni poskrbljeno in se s tem vprašanjem g.župnik še bavi. G.Perhaj je rekel, da z veseljem sprejema obiske in da rad pomaga. V resnici pomenijo obiski zanj precej dela, ker mora svojo dnevno sobo spremeniti v začasno spalnico in nato za obiskovalci spet pospraviti. Vse to opravi z dobro voljo, a nekoliko ga prizadene, ker obiskovalci včasih vzamejo njegovo prijaznost za samo ob sebi umevno in pozabijo vprašati za stroške, čeprav tudi kaj pojedó iz njegove kuhinje.

PRIMER LAJOŠA LEDERERJA

Dne 13. oktobra je imel znani časnikar Lajoš Lederer v Allied Circlu v Londonu predavanje z naslovom: "Kje stoji Tito?"

Preden spregovorim o tem predavanju samem, naj omenim, da je Lederer na Madžarskem rojen britanski državljani, ki je že deset let diplomatski dopisnik enega najvplivnejših svetovnih listov, londonskega nedeljskega OBSERVERJA. Njegovi razgovori s Titom in druga njegova poročila o jugoslovanskih zadevah so, lahko rečem, v usodnem obdobju po letu 1948. odločilno vplivala na oblikovanje zapadnega javnega mnenja o režimu v naši domovini. Lajoš Lederer je vobče ugledna osebnost, ki goji tesne družabne stike z mnogimi vplivnimi ljudmi, ki na Zapadu in zlasti v Angliji, usmerjajo in vodijo zunanjo politiko.

V svojem predavanju o Titu se je Lederer vsekakor primerno od = dolžil za gostoljubnost, ki jo je užival v zadnjih letih v Jugoslaviji, kjer se je, kot je povedal, mudil zelo često, vse do najnovejšega časa. Po njegovem je za Tita in njegove ljudi značilno izredno močno rodoljubje, čemur da je treba tudi pripisati prelom s Kominformom leta 1948. Ta prelom da je Jugoslavija sama hotela in sicer zato, ker je jeseni leta 1947. Kardelj povedal Titu, da hoče Sovjetska zveza enostavno priključiti k svojemu državnemu ozemlju vso vzhodno Evropo. To da je Tita izredno razkačilo in ga nagnilo odločno pro = je, s katero se je res kmalu nato sprl. Po Ledererjevem mnenju v Jugoslaviji dejansko ne vladajo komunisti, ampak nekakšni patrioti, ki so itak malone vsi potomci vodilnih ljudi prejšnjega režima. Tito je tudi po letu 1948. tako korenito spremenil ves ustroj v državi, da je tamkajšnji sistem danes "popolnoma nekaj drugega, kot je bil pred prelomom s Kominformom."

V ideološki bitki, ki se je vnela po prelomu med Sovjetsko zvezo in Jugoslavijo, je Tito odnesel popolno zmago in Rusi so prišli letos pomladi spokorni in skesani v Canosso. Lederer pravi, da mu je bilo kar žal sovjetskih voditeljev, ko jih je videl v vsej njihovi bedi ob prihodu na letališče v Beograd. Maršal Tito da je bil z njimi zelo osoren in je vpil v njihovi prisotnosti tako, da se je Bulgarin "kar tresel". Marsikateri izmed jugoslovanskih voditeljev da so bili v svojem srcu globoko razočarani spričo "poraznega vtisa", ki so ga napravili sovjetski predstavniki, ki "so prišli v povaljanih oblekah in umazanih srajcah."

Vendar Lederer ni dal končnega odgovora na vprašanje, ki je bilo naslov njegovemu predavanju. Toda naglasil je, da bi bilo "usodno", ako bi v sedanjem trenutku zahtevali od Tita "brezpogojno predajo" na ideološkem polju. Razvoj da gre v Jugoslaviji itak v smeri zapadne demokracije in ta proces bi še hitreje napredoval, če ne bi bilo dveh dogodkov, ki sta se pripetila v kritičnem času: Staljinova smrt in anglo-ameriški ultimati glede Trsta. V neki drugi zvezi je Lederer kljub temu dejal, da ni izključeno, da se bo Jugoslavija vrnila v sovjetski objem. Toda to je omenil samo zato, da bi še bolj podprl svojo osnovno tezo, namreč: "Biti moramo zelo previdni, da ne bi maršala Tita s čem razjezili. Dati mu moramo vedeti, da mu popolnoma zaupamo. Če bomo tako ravnali, potem ni ničesar, kar bi Rusi lahko do = segli v Jugoslaviji."

To so glavne misli in besede iz Ledererjevih izvajanj. Pripomnil bi, da se Ledererju ni treba bati, da bi Tita v sedanjem trenutku kdo na zapadu silil h kakim reformam doma. Znano je, da bi bilo da = nes to brez haska, kajti komunistični režim v Jugoslaviji je zdaj na vezal toliko gospodarskih stikov s sovjetskim blokom, da mu je obstanek zagotovljen, četudi bi Zapad skušal izvajati nanj kak pritisk. Priložnost za kak pozitiven in konstruktiven vpliv na jugoslovanske oblastnike je žal zamujen, in da je temu tako je treba v nemajhni meri pripisati vprav ljudem kot je g. Lederer.

Še mnogo več primerov bi lahko navedel iz Ledererjevega predava =

vanja, ki vsi pričajo o površnosti, nelogičnosti in pristranosti tega človeka, ki velja za enega najboljših poznavalcev vzhodnoevropskih vprašanj. Lederer ne zna niti srbohrvaščine niti ne ruščine. Mimogrede rečeno je tudi njegova angleščina za čuda primitivna in slovnično pomanjkljiva, čeprav živi v Angliji že trideset let in je bil v dvajsetih letih privatni tajnik pok.lorda Rothermera. Sam je priznal, da so mu gospodarska vprašanja tuja in da jih ne razume. Prav tako je razodel, da ne razume marksizma-leninizma in da ga vprašanja komunistične teorije vobče ne zanimajo.

'Ni alternative'

Njegovo predavanje je bilo dovolj slabo, da bi tudi laika navezdlo k razmišljanju. In poslušalstvo - med katerimi so bili tudi nekateri pomembni ljudje iz Foreign Office, iz inozemskih veleposlaništev in iz ameriških časnikarskih krogov - bi najbrž samo potegnilo po trebnih zaključke, če se ne bi dvigali po predavanju k besedi razni predstavniki "stare Jugoslavije", ki so s svojimi nestvarnimi, neumnimi in dolgočasnimi samogovori kot za nalašč vprav potrjevali tisto, zaradi česar cveto na Zpadu Ledererjeva, Fitzroy Macleanova, Fish Armstrongova in podobna naziranja: da končno ni nobene pametne alternative, ki bi lahko nadomestila Titov režim.

B.G.

PREMALO VODE IN ELEKTRIKE

Že lansko zimo je trda predla jugoslovanski industriji, ker je primanjkovalo elektrike. Letos so pa težave nastopile že v avgustu in kasneje. Zaradi majhnih padavin reke namreč niso imele dovolj vode in tako niso mogle elektrarne delovati z vsemi agregati. Posledica je bila zmanjšanje industrijske proizvodnje, prikrajšana so bila pa seveda tudi stanovanja in gospodinjstva.

Ob normalnem vodostaju proizvajajo zdaj jugoslovanske elektrarne blizu štiri milijarde kilovatnih ur na leto, to je štirikrat več kot pred vojno. Jugoslavija je pred 1941. posedovala le štiri velike hidroelektrarne, ki jih je zgradila že Avstrija. Dve sta bili v Dalmaciji (na Cetini in Krki), ena v Bosni (Jajce) in Fala v Sloveniji. Pač pa je bilo zgrajenih pred vojno nekaj termoelektarn, katerih gradnja je seveda mnogo cenejša od gradnje hidroelektarn, zato je pa proizvodnja elektrike dražja; večja industrijska podjetja so pred vojno predvsem za svoje potrebe zgradila tudi nekaj majhnih elektrarn na vodni pogon.

Ko so prevzeli oblast komunisti, so hoteli državo industrializirati, pa so zato tem bolj potrebovali mnogo elektrike. Tekom desetih let so dogradili v Sloveniji pet elektrarn (Mariborski otok, Vuzenico, Moste, Medvode, Savico), v Bosni Jablanico, doslej največjo jugoslovansko elektrarno, dalje Jajce II. in Bogatiče. Na Hrvatskem obratuje Vinodol. V Srbiji pa so nedavno spustili v pogon elektrarno Zvornik na Drini. Od termoelektarn je treba omeniti že dovršene Konjščico in Jugovinil na Hrvatskem, Kostolac v Srbiji in Skoplje v Macedoniji. Od hidroelektarn so zdaj v gradnji Vuhred v Sloveniji (za katere dograditev je razpisano med Slovenci posojilo v znesku poldruge milijarde dinarjev), v Srbiji štiri elektrarne sistema Vrla, dalje Medjuvršje, Ovčarbanja in Raška ter Mavrovo v Macedoniji. Od termoelektarn pa je v gradnji Šoštanj v Sloveniji (poleg stare trboveljske, ki jo razširjajo). Manjših novih elektrarn tu nisem upošteval. Za celokupno elektrifikacijo z novimi elektrarnami je povojna Jugoslavija izdala okoli 200 milijard dinarjev.

Vse pa kaže, da bo še dolgo obstojal problem, kako zadovoljiti slovensko in delno hrvaško industrijo v zimskih mesecih, ko primanjkuje rekam v zapadni Jugoslaviji vode. Izhod je samo v povezavi z Bosno, kjer je dovolj vode. Kakor prihaja bosanska elektrika že zdaj v Srbijo in Dalmacijo, tako bi lahko bosanske reke gnale slovenske tovarne. Treba pa bi bilo zgraditi daljnovod. V bistvu gre torej za izgraditev enotnega energetskega sistema Jugoslavije. Druge praktične rešitve ni. To tem bolj, če misli Jugoslavija elektriko izvažati. (gs)

LAČNA JUGOSLAVIJA

Začelo se je v Zvorniku na Drini, ko je 26. septembra Tite svečano otvarjal novo elektrarno. Padle so besede, da je "zdaj napočil čas, da i majo naši ljudje boljše življenjske pogoje... Storili bomo vse, ... da bo življenje naših delovnih ljudi lažje in srečnejše. Naši delovni lju dje nam lahko verjamejo." Če so poslušalci kdaj iz srca pritrjevali Titu, potem so mu tedaj ob Drini, ker je res že davno napočil čas, ko bi bilo treba dvigniti življenjsko raven.

Za tem govorom je prišlo dva dni kasneje do gospodarskega posve- tovanja v Beogradu, kjer so najvišji komunistični veljaki ugotovili, da so bili 'z dosedanjo politiko industrializacije položeni nujno potreb ni industrijski temelji za nadaljnji gospodarski in družbeni razvoj.' Javno so priznali, da je nesorazmerje med investicijami v težko indus- trijo in investicijami v predelovalno industrijo ter v kmetijstvo za- vrlo naraščanje narodnega dohodka in s tem seveda onemogočilo dvig živ ljenjske ravni. - To nesorazmerje je očitvidno, če primerjamo porast in dustrije v zadnjih desetih letih: medtem ko je strojna industrija po rastla osemkrat, energetska (elektrarne) dvakrat in pol, se je predelo valna industrija povečala samo za nekaj nad enkrat in pol, kmetijstvo pa je ostalo na isti stopnji, kot je bilo pred vojno, čeprav to zadnje zahteva najmanjših investicij, ki se najhitreje obrestujejo in obratno najbolj občutno povečajo narodni dohodek. - Zato bo cilj jugoslovan = ske gospodarske politike v bodočnosti, da bo prešlo težišče investicij predvsem na predelovalno, lahko industrijo in na kmetijstvo, v precej = šnji meri pa tudi na stanovanja in promet.

Svetozar Vukmanović se je oglasil trikrat in državljansom pojasnje val novo gospodarsko politiko vlade. Za njim je govoril še Ranković, nato pa Bakarić v Zagrebu in Marinko v Ljubljani. Vsi so hiteli zago- tavljeni ljudi, da se bo zdaj zares pričelo obračati na bolje, da je ko nec stradanja in da bo narod kmalu užival sadove svojih desetletnih žrtev, ki jih je vlagal v izgradnjo ključnih gospodarskih objektov.

Kaj je bil vzrok, da je prišlo do takega nesorazmerja v gospodar- stvu in do padca življenjske ravni? Vukmanović razlaga, da je bila preč- vojna Jugoslavija politično in gospodarsko odvisna od tujega kapitala ker je preveč izvažala surovine in premalo skrbela za izgradnjo last- ne ključne in predelovalne industrije. Vse to pa se je moralo spremeniti s prihodom komunistov na oblast. Prvi koraj je bila razlastitev tu- jega kapitala in nacionalizacija obstoječe industrije. Potem je bilo treba graditi tovarne za predelavo surovin in elektrarne, ker stare ni so zadoščale, poleg tega da tudi njihova razporeditev ni predstavljala sistematične baze za industrijski razvoj države. Elektrarn pa ni brez turbin, generatorjev, kablov, izolatorjev. Poleg izgradnje tovrstne indus trije, je bilo tudi treba šolati ljudi, ki bi bili sposobni graditi to- varne, jezove in elektrarne. Močno je bilo treba izpopolniti promet, kar je spet zahtevalo nove panoge strojne industrije in razširitev ladje- delništva. Enostavno kmetijstvo je potrebovalo kmetijskih strojev in umetnih gnojil. Ob vsem tem pa je bilo treba še žrtvovati ogromna sred stva za narodno obrambo. Skoraj na novo je bilo treba zgraditi oborože- valno industrijo, da je država lahko po 1. 1948. ohranila svojo neodvis- nost. Pri vsem tem pa je seveda občutno zaostajala življenjska raven prebivalstva. Vukmanović se je trudil, da bi dopovedal ljudem, da je izgradnja ključne, težke industrije draga in počasna stvar in da se po znajo sadovi šele na dolgo dobo. Čeprav so vložili v objekte gore ce- menta, jekla in gradbenega lesa, se vendar na zunan v gospodarstvu ni dosti poznalo. Ker niso imeli dovolj strojev, so morali pri gradnji je- zov, elektrarn, cest in železnic uporabljati predvsem množično delovno silo. Ta pa je bila z uvedbo socialnega zavarovanja in otroških do = klad neprimerno dražja in poleg tega še ekonomično manj izkoriščena, kot bi stalo delo, če bi ga opravljali stroji. Toda strojev ni bilo...

Dvig življenjske ravni bo po Vukmanovićevih predvidevanjih mogo- če tako doseči, da bodo občutno skrčili investicije za izgradnjo težke industrije, ki je draga in počasna stvar; odnosno, da bodo gradili sa=

mo take objekte, kjer bodo mogli opraviti delo razpoložljivi stroji. Z izdatnejšo uporabo mehanizacije tudi pri gradnji predelovalne industrije in v kmetijstvu pa bo mogoče doseči pocenitev proizvodov, kar bo omogočilo delovnemu ljudstvu dvig življenjske ravni, ne da bi bilo treba zvišati plače. Odvišna delovna sila bo dobila zaposlitev bodisi v kmetijstvu bodisi v lahki industriji. Vukmanović je mnenja, da ne bo prišlo do inflacije dinarja, ker bodo odslej vsi mogoči finančni skladi uporabljani za tisto, za kar so bili namenjeni, ne pa kritje investicij v težko industrijo, kot je bilo doslej. Tako bodo sredstva iz stanovanjskega sklada uporabljena za gradnjo stanovanj, in podobno.

Vse do trgovinske normalizacije s Sovjetsko zvezo je bila jugoslovanska trgovina vezana na dolarsko in šterlinško področje. Ta vezanost je, po Vukmanoviću, povzročila, da je prihajalo do vedno večjega primanjkljaja v izvozni in plačilni bilanci. Odslej bo Jugoslavija lahko izvažala na vzhod predmete, ki jih prej ni mogla na zapad, (ker so jih že imeli dovolj,) uvažala pa bo v zamenjavo iz vzhoda take predmete, ki jih je doslej morala plačati z dolarji. To bo primanjkljaj zmanjšalo. Kreditno posojilo Sovjetske zveze, bo dalje Jugoslaviji omogočilo, da bo na Zapadu odplačala kratkoročna posojila, ki že zapadajo. Vukmanović je še omenil, da bo slejkoprej urejeno tudi vprašanje jugoslovanskih terjatev v Nemčiji, kar bo spet znatno izboljšalo plačilno bilanco s tujino. (gs)

Ljudje in oblast

(Od posebnega dopisnika v Trstu)

V zadnjih mesecih se je gospodarski položaj Jugoslavije tako ozaostril, kot tega nihče ni pričakoval. To je vzrok, da so se komunistični velmožje oglasili koncem septembra in obljubili storiti vse, da dvignejo življenjski standard prebivalstva. To slednje je postalo zdaj politično vprašanje prve vrste, ki je domala izpodrinilo vsa ostala vprašanja. - To pot je bilo ljudstvo tisto, ki je prisililo oblast, da se je lotila gospodarskega vprašanja z glavo. Nerazporejenost prebivalstva je bilo namreč tolikšno, da so se komunisti z bali ponovitve 17. junija - to pot v Jugoslaviji in v jeseni ali na zimo. V Beogradu pa so že mislili na odstranitev Vukmanovića, ki je formalno odgovoren za polomijo do, in postavitve Bakarića za drugega Kidričevega naslednika. Zato se je Vukmanović toliko trudil, da bi z govori in članki dopovedal, da so vzroki krize popolnoma objektivnega značaja. Dasi se je ljudstvo malo pomirilo, je vendar ostalo malodušje, kajti nihče ne verjame, da so voditelji sposobni svoje obljube izpolniti.

Zdaj na jesen, ko bi zaradi razmeroma dobre letine morale cene pasti ali pa se vsaj ustaliti, te občutno rastejo. Če bi se pri tem sorazmerno večale tudi plače, bi to bila neka rešitev za povprečnega državljanca, dasi večna tekma med cenami in plačami ni zdrava za gospodarstvo. Na to je mislilo državno vodstvo, pa je zato obljubilo znižanje cen (a obljube doslej ni izpolnilo,) istočasno je pa ustalilo redne plače. Ker pa so cene še vedno rastle, redna plača pa ni več zadostovala, se je morala večina ljudi zateči bodisi k zadolžitvi ali pa k postranskemu za služku, ki zdaj že postaja skoro pravilo. Danes je stanje tako, da je vse prezadolženo, kajti vsak, ki je le mogel, si je najel posojilo, da se je lahko preživljal ali pa vsaj malo pripravil na zimo. Ljudje pri tem računajo, da bodo dolgove odplačevali z - inflacijskim dinarjem.

Nerazporejenost je čutili tudi med komunisti, ki kažejo s prstom na polomljeni "socialistični sektor" z niskimi plačami in bujno se razvijajoč "privatni sektor". Obrtniki namreč služijo tako sijajno, da so udeleženi pri nakupu nepremičnin vsaj 75%, pri nakupu avtomobilov pa gotovo 60%. Če pomislimo, da dobi sodnik z otroškimi dokladami mesečno plačo 20.000 din, mizarški mojster pa je v juliju izplačal svojemu pomočniku mesečnega zaslužka 80.000 din, potem je kritika samih komunistov razumljiva.

Grozeče nerazporejenost je povečala seveda še stanovanjska kriza in pa nepovedana podražitev elektrike.